

СТЕФАН ЦВАЙГ СЛУЧКА КРАЙ ЖЕНЕВСКОТО ЕЗЕРО

Превод от немски: Димитър Стоевски, 1987

chitanka.info

На брега на Женевското езеро, близо до малкия швейцарски град Вилньов, една лятна нощ през 1918 година, един рибар, който бе излязъл с лодката си навътре в езерото, съзря сред водата някакъв странен предмет; приближавайки се към него, той различи сал от хлабаво свързани греди, който един гол мъж се силеше непохватно да движи напред с помощта на една дъска, която му служеше за гребло. Учуденият рибар насочи кормилото към него, помогна на изтощения мъж да се прехвърли в неговата лодка, покри криво-ляво голата му снага с мрежи и се опита после да заговори с треперещия от студ, свит плахо в края на лодката човек; той обаче му отговори на някакъв чужд език, в който нито една-единичка дума не приличаше на неговия. Спасителят скоро се отказа от всякакво по-нататъшно усилие, събра мрежите си и загреба с бързи удари към брега.

Колкото по-ясно заблестяха в ранния зрак очертанията на брега, толкова повече се разведряваше и лицето на голия човек; в разчорлената брада около широката му уста заигра детска усмивка, едната ръка се издигна и посочи напред и запитващ непрекъснато и вече полууверен, той започна да повтаря някаква дума, нещо като „Россия“, която звучеше толкова по-блажено, колкото повече се приближаваха към брега. Най-сетне лодката заскърца по пясъка; жените — роднини на рибара, които чакаха мокра плячка, се разбягаха с писъци, както едно време прислужничките на Навзикая, когато съзрели голия мъж в рибарската мрежа; лека-полека, примамени от чудноватата вест, се събраха разни мъже от селото, към които тутакси, с пълно съзнание за сана си и със служебно усърдие, се присъедини и достопочтеният местен кмет. Благодарение на някои инструкции и на богатия му опит от военно време той веднага разбра, че това трябва да е някой дезертьор, доплавал от френския бряг, и пристъпи незабавно към служебен разпит; ала този сложен опит загуби скоро всякакъв смисъл и стойност поради факта, че голият човек (комуто междувременно някои от жителите подхвърлиха палто и къс панталон) в отговор на всички въпроси повтаряше непрекъснато все по-плахо и по-неуверено своя въпросителен възглас: „Россия? Россия?“

Разядосан малко от неуспеха си, с жестове, които ме можеха да останат неразбрани, кметът заповядва на чужденеца да го последва; и заобиколен от междувременно разбудилите се гълчни селски деца, мокрият, бос човек в халтаво палто и панталон бе отведен в община

и задържан там. Той не се съпротиви, не пророни нито дума, само светлите му очи бяха потъмнели от разочарование и високите му рамене се свиха, като че го заплашваше удар.

Вестта за човешкия улов се бе пръснала междувременно до близките хотели и няколко дами и господа, възрадвани от забавната случка в еднообразието на деня, дойдоха да видят дивака. Една дама му подари сладкиши, които той, недоверчив като маймуна, не докосна; един господин направи фотографическа снимка, всички бръщолевеха и приказваха весело в кръг около него, докато най-сетне управителят на един голям хотел, който бе живял дълго в чужбина и владееше няколко езика, заговори на окончателно изплашения човек последователно на немски, италиански, английски и накрая на руски. Едва доловил първия звук на своя роден език, изплашеният трепна, широка усмивка раздели добродушното му лице от едното ухо до другото и той изведнъж започна да разказва уверено и безстрашно цялата своя история. Тя беше твърде дълга и твърде заплетена, а и в подробностите невинаги понятна на случайния преводач, но все пак в основни линии съдбата на тоя човек беше следната:

Той воювал в Русия, след това един ден бил натоварен с хиляди други във вагони и пътували много дълго, после пък ги натоварили на кораби и пътували още по-дълго време на тях през страни, дето било толкова горещо, че — както се изрази той — костите в месата им се пържели и размеквали. Накрая слезли някъде на сула, натоварили ги на вагони и после изведнъж им заповядали да атакуват някакъв хълм, за което той не можеше да каже нищо подробно, защото още в самото начало куршум пронизал единия му крак. За слушателите, на които преводачът превеждаше въпросите и отговорите, стана тутакси ясно, че този беглец се числи към ония руски дивизии във Франция, които бяха изпратени през половината земно кълбо, през Сибир и Владивосток, на френския фронт; и едновременно у всички, заедно с известно съчувствие, се пробуди любопитството: какво го е подтикнало да опита това чудновато бягство? С наполовина добродушна, наполовина лукава усмивка руснакът охотно разказа, че щом оздравял, запитал болногледачите къде се намира Русия и те му означили посоката, която той запаметил приблизително по положението на слънцето и на звездите; по-късно побягнал тайно, движейки се нощем, крийки се денем от патрулите в плевни. Хранил

се цели десет дни с плодове и изпросен хляб, докато най-сетне стигнал до това езеро. Тук неговите обяснения станаха по-неясни; изглеждаше, че той, понеже произхождаше от околностите на Байкалското езеро, си въобразяваше, че на другия бряг, раздвижните очертания на който съзираше във вечерния зрак, трябва да лежи Русия. Както и да е, той откраднал от една хижа две греди, легнал по корем върху тях и с помощта на една дъска, използвана като гребло, излязъл далеч навътре в езерото, дето го намерил рибарят. Плахият въпрос, с който приключи своя неясен разказ, дали утре вече би могъл да стигне у дома, едва преведен, предизвика изпърво поради невежеството си висок смях, който обаче скоро биде сменен от умиление и състрадание, и всеки пъхна в ръката на неуверено и жаловито озъртащия се човек по няколко монети или банкноти.

Междувременно, уведомен по телефона, от Монтрю пристигна висш полицейски офицер, който с немалък труд състави протокол за случката. Защото не само че случайният преводач се оказа незадоволителен — скоро стана ясна и непонятната на западните хора необразованост на този човек, чиито знания за самия него едва надхвърляха собственото му име Борис и който смогна да даде само крайно объркано описание на своето родно село, именно, че били крепостници на княз Мечерски (той каза „крепостници“, макар че този вид робство бе премахнато преди едно човешко поколение) и че той самият живеел с жена си и трите си деца на петдесет версти далеч от голямото езеро. След това започнаха съвещания за неговата понататъшна участ, докато той стоеше свит, с тъп поглед, сред спорещите: едни бяха на мнение, че той трябвало да бъде предаден на руското посолство в Берн, други се опасяваха, че подобна мярка би довела до изпращането му обратно във Франция; полицейският чиновник изложи цялата сложност на въпроса дали трябва да го сметнат за дезертьор или за чужденец без документи; общинският писар на селото отклони предварително възможността тъкмо те да се грижат за изхранването и подслоняването на чужденеца. Един французин изкрештя възбудено, че не бивало да се разправят надълго и нашироко с този недостоен беглец, ами да го заставят да работи или да го върнат обратно; две жени възразиха сприхаво, че той не бил виновен за своята злочестина и че било престъпление да се изпращат хора от родината им в чужда земя. Явяващето се вече опасност този случаен

повоод да се развие в политически раздор, когато изведнъж се намеси един стар господин, датчанин, и енергично заяви, че той ще заплати за осем дни издръжката на тоя човек, а през това време властите да влязат в споразумение с посолството — неочекано разрешение, което задоволи както длъжностната, така и частната страна.

През време на спора, който ставаше все по-възбуден, плахият поглед на чужденеца постепенно се бе издигнал и спрятал неотстъпно върху устните на хотелския управител — единствения човек сред това гъмжило, за когото знаеше, че би могъл да му обясни каква участ го очаква. Той сякаш надушваше смътно бурята, която предизвикваше неговото присъствие, и когато сетне гълчката стихна, той издигна съвсем несъзнателно в тишината умолително двете си ръце към него, също както жените стоят пред икона. Това покъртително движение порази неотразимо всички. Хотелският управител пристъпи сърдечно към него и го успокои: не бивало да се страхува, можел да остане необезпокояван тук, в странноприемницата щели да се грижат за него на първо време. Руснакът понечи да му целуне ръка, управителят обаче отстъпи назад и бързо я дръпна. После му посочи съседната къща, малка селска странноприемница, дето щеше да получи легло и храна, каза му още веднъж няколко сърдечни успокоителни думи и се запъти, махайки му повторно и приветливо с ръка, нагоре по улицата към своя хотел.

Беглецът стоеше неподвижно и гледаше втренчено подире му; и колкото повече се отдалечаваше единственият човек, който разбираше тук езика му, толкова по-мрачно ставаше отново неговото вече разведreno лице. С жадни очи следеше той изчезващия нагоре човек чак до разположения високо горе на хълма хотел, без да обръща внимание на другите хора, които се чудеха на неговото странно поведение и му се смееха. Когато сетне един от тях съчувствено го побутна и му посочи странноприемницата, неговите тежки рамене сякаш рухнаха и той се запъти с оборена глава към вратата. Отвориха му да влезе в кръчмата. Той се сви до масата, на която прислужницата сложи чаша ракия за добре дошъл, и остана седнал там целия предобед с прибулен поглед. От прозореца неотстъпно надничаха селските деца, смееха се и му подвикваха нещо — той не подигна глава. Влизашите го оглеждаха любопитно — той все седеше, с очи, заковани в масата, с превит гръб, засрамен и плах. И когато по обяд рояк хора изпълниха

помещението, когато около него пърхаха стотици думи, които не разбираше, и той, схванал ужасен своята отчужденост, седеше глух и ням сред всеобщото брожение — ръцете му затрепереха тъй силно, че той не беше в състояние да дигне лъжицата със супата. Изведнъж една едра сълза се отрони по страната му и капна тежко върху масата. Той се огледа боязливо. Другите я бяха забелязали и мъкнаха из един път. Той се засрами: тежката му рошава глава се свеждаше все по-ниско над черната дъска.

Седя така до привечер. Хора влизаха и излизаха, той не ги усещаше, а и те не го гледаха вече: седеше като сянка в сянката на печката, с ръце, подпрени тежко върху масата. Всички го забравиха и никой не забеляза, че в здрава той изведнъж се изправи и тъпо като добиче пое пътя нагоре към хотела. Час и два стоя той покорно там пред вратата, с касет в ръката, без да докосне някого с погледа си: най-сетне тази чудновата, фигура, която също като неподвижен и черен дънер бе побила корени в земята пред разискрения от светлини вход на хотела, обърна внимание на едно от момчетата и то повика управителя. Върху помраченото лице отново се появи лека ведрина, когато го поздрави неговата родна реч.

— Какво искаш, Борис? — попита благо управителят.

— Благоволете да ми простите — промълви беглецът, — исках само да знай... дали мога да си отида у дома.

— Разбира се, Борис, можеш да си отидеш у дома — усмихна се запитаният.

— Още утре ли?

Сега и другият стана сериозен. Усмивката отлетя от лицето му, тъй умолително бяха казани тия думи.

— Не, Борис... сега още не. Като свърши войната.

— А кога? Кога ще свърши войната?

— Бог знае това. Ние, хората, не го знаем.

— Ами по-рано? Не мога ли да си отида по-рано?

— Не, Борис.

— Толкова далече ли е?

— Да.

— Още много дни?

— Много дни.

— Но аз ще вървя, господине! Аз съм силен. Няма да се уморя.

— Не можеш, Борис. Има още една граница.

— Граница ли? — Той погледна тъпло. Думата му беше непозната. После каза отново със своята забележителна упоритост.

— Аз ще я преплувам.

Управителят се усмихна леко. Но все пак му беше мъчно и той обясни кротко:

— Не, Борис, не може. Граница, това значи чужда земя. Хората няма да те пуснат да минеш.

— Но аз няма да им сторя нищо лошо! Аз хвърлих пушката си. Защо да не ме пуснат да отида при жена си, като ги помоля ради Христа?

Управителят ставаше все по-сериозен. Горчивина изпълни душата му.

— Не — каза той, — те няма да те пуснат да минеш, Борис. Хората не се вслушват вече в словото Христово.

— Но какво да правя, господине? Та аз не мога да остана тук! Хората тук не ме разбират и аз не ги разбирам.

— Ще се научиш, Борис.

— Не, господине — сведе ниско глава руснакът, — не мога да науча нищо. Аз мога само да работя на нивата, не мога нищо друго. Какво ще правя тук? Искам да си отида у дома! Покажи ми пътя!

— Сега няма никакъв път, Борис.

— Но, господине, те не могат да ми запретят да се върна у дома при жена си и при децата си! Та аз не съм вече войник!

— Могат, Борис.

— Ами царят? — Той попита съвсем неочеквано това, треперещ от очакване и страхопочитание.

— Няма вече цар, Борис. Хората го свалиха от престола.

— Няма вече цар?

Той се втренчи тъпло в другия. Една последна светлинна угасна в очите му, после той каза съвсем морно:

— Значи, не мога да си отида у дома?

— Сега още не. Трябва да почакаш, Борис.

— Дълго ли?

— Не зная.

Лицето в тъмнината ставаше все по-мрачно.

— Аз вече чаках толкова дълго! Не мога да чакам повече. Покажи ми пътя! Ще опитам.

— Няма никакъв път, Борис. На границата ще те задържат. Остани тук, ще ти намерим работа!

— Хората тук не ме разбират и аз не ги разбирам — повтори той упорито. — Аз не мога да живея тук! Помогни ми, господине!

— Не мога, Борис.

— Помогни ми ради Христа, господине! Помогни ми, не мога да издържам повече!

— Не мога, Борис. Никой човек не може да помогне на друг.

Стояха безмълвни един срещу друг. Борис въртеше каскета в ръцете си.

— Защо тогава ме измъкнаха от къщи? Казаха, че трябвало да браня Русия и царя. Но Русия е далеч оттук, а ти казваш, че царят бил... как каза?

— Свален от престола.

— Свален от престола. — Повтори думите, без да ги разбира. — Какво да правя сега, господине? Аз трябва да си отида у дома! Децата плачат за мене. Не мога да живея тук! Помогни ми, господине! Помогни ми!

— Не мога, Борис.

— И никой ли не може да ми помогне?

— Сега никой.

Руснакът свеждаше все по-ниско глава, после изведнъж каза глухо:

— Благодаря ти, господине. — И се обърна.

Тръгна съвсем бавно надолу по пътя. Управителят гледа дълго подире му и се учуди, че той не се запъти към странноприемницата, а слезе по стъпалата надолу към езерото. Той въздъхна дълбоко и се върна на работата си в хотела.

По една случайност същият рибар намери на следната утрин голия труп на удавника. Той бе скътал грижливо подарения панталон, каскета и палтото на брега и бе влязъл във водата така, както бе излязъл от нея. Съставиха протокол за произшествието и понеже не знаеха името на чужденеца, побиха на гроба му евтин дървен кръст — един от ония малки кръстове над безименна съдба, с които нашата Европа е покрита сега от единия до другия си край.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.